

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Кобець Сергія Васильовича
«Розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного
органу», підготовленої на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Ступінь актуальності обраної теми «Розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу» залишається високим в сучасному контексті. Правоохоронці важливі у забезпеченні безпеки суспільства та здійсненні правопорядку. Проте, під час виконання своїх обов'язків вони можуть стикатися з певними ризиками і небезпеками. Вони можуть стати об'єктом погроз та нападів через свою професійну діяльність, а це вимагає постійного захисту та уваги з боку правоохоронних органів. Збільшення комплексності та різноманітності злочинів у сучасному світі також може призводити до більш складних ситуацій, коли правоохоронці можуть стикатися з небезпекою та загрозами для своєї безпеки. Розслідування погроз та насильства стосовно цієї групи працівників залишається актуальним питанням для забезпечення їх безпеки та належної захищеності. Додатково, забезпечення безпеки правоохоронців сприяє підтримці довіри громадськості до правоохоронних органів і забезпечує ефективність їхньої роботи. Це допомагає підтримувати правопорядок та забезпечувати безпеку всіх громадян. Таким чином, тема «Розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу» залишається актуальною, оскільки створення безпечних умов для роботи правоохоронців є важливим завданням для суспільства та забезпечення правопорядку.

Актуальність обраної теми дослідження аргументується й тим, що обрана тема дослідження пов'язана із виконанням завдань, визначених у Цілях сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019); Плані дій з реалізації Національної стратегії

у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р); Тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 року № 454); Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 грудня 2020 року, протокол № 23).

Вказані обставини обумовили безумовну актуальність досліджуваної теми дисертації Сергія Васильовича Кобець, присвячене розслідуванню погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація є першим системним комплексним дослідженням, що зосереджується на характері та змісті розглянутих питань, які стосуються актуальних теоретичних і прикладних аспектів дослідження розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу.

Під час дослідження дисертант застосовував як «загальнонаукові методи (спостереження, опису, порівняння, класифікації) з метою встановлення закономірностей, що характеризують досліджуваний вид злочинної діяльності та особливості досудового розслідування подібних проваджень, так і спеціальні методи, зокрема: історико-правовий – для розкриття поглядів учених різних часів на проблеми, що стосуються предмета дослідження (підрозділ 1.1); порівняльного аналізу – під час узагальнення різних підходів учених щодо сутності ключових понять та категорій (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1); системно-структурний – для формування структури криміналістичної характеристики та основ методики розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1); соціологічні (інтерв'ювання, анкетування, опитування) – для з'ясування позиції практичних працівників щодо проблемних аспектів розслідування даних проваджень (розділи 1-3); статистичні (групування, зведення, аналіз кількісних показників)

– для узагальнення результатів соціологічних досліджень, вивчення матеріалів кримінальних проваджень, правозастосовної та судової практики (розділи 1-3). Використання зазначених та інших методів наукового пізнання здійснюватиметься у взаємозв'язку з метою проведення всебічного аналізу, обґрунтування змістовних теоретичних висновків та практичних рекомендацій».

Аналіз наукових розробок та дисертаційних праць, який було проведено відповідно до предмету дослідження, свідчить про те, що здобувач уважно враховував наявні тенденції розвитку в українській та іноземній практиці щодо розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу. Це свідчить про те, що ця робота заслуговує на увагу.

Дисертант у роботі використав належні емпіричні джерела. Дисертаційне дослідження базується на широкому спектрі джерел і включає наступні матеріали:

Аналіз 223 вироків, пов'язаних з особами, обвинуваченими у злочині, передбаченому статтею 345 Кримінального кодексу України, за період з 2017 по 2022 рік.

Результати опитування 143 слідчих Національної поліції з Дніпропетровської, Київської, Івано-Франківської областей та м. Києва.

Систематизована статистична звітність про стан злочинності та результати діяльності правоохоронних органів за період з 2018 по 2022 рік.

Аналітичні матеріали та інформаційні довідки від МВС, Національної поліції, Державної судової адміністрації, Офісу Генерального прокурора.

Власний практичний досвід дисертанта з роботи в органах міліції та Національній поліції України.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дана дисертація є одним із перших комплексних досліджень української науки, що стосуються теоретичних та практичних питань, що

визначають методологічні засади розслідування погрози або насильства щодо працівників правоохоронних органів, з урахуванням сучасного стану законодавства та правозастосовної практики.

За результатами дослідження сформульовано та обґрунтовано ряд нових і практично значущих висновків та пропозицій, а саме:

«Вперше встановлені наукові основи методики розслідування погрози або насильства щодо працівників правоохоронних органів, яка включає криміналістичну характеристику даного злочину, а також надає практичні рекомендації стосовно організації початкового етапу розслідування, проведення слідчих (розшукових) дій та використання спеціальних знань.

Проведено систематизацію документальних джерел криміналістично значущої інформації, які містять фактичні дані про виконання потерпілими правоохоронної діяльності як професійної; регламентують законність дій правоохоронців на місці події; підтверджують вчинення протиправних дій щодо працівників правоохоронних органів; містять результати службового розслідування; встановлюють наявність родинного зв'язку між правоохоронцями та їх потерпілими родичами; фіксують результати медичного обстеження потерпілих.

Досліджено зміст та запропоновано криміналістичну класифікацію способів учинення погрози або насильства щодо працівників правоохоронних органів за мотивом: посягання з мотиву помсти за минулу діяльність правоохоронців, що охоплює дії, спрямовані на підготовку та приховання слідів злочину, характеризується наявністю попередніх зв'язків між потерпілими та підозрюваними, а також кримінального минулого останніх; раптового, раніше не планованого вчинення протиправних дій щодо правоохоронців, яке є безпосередньою реакцією на їх професійну діяльність, не охоплює вищезгадані стадії».

Автором було здійснено ряд удосконалень та допущено їх подальший розвиток, що було відображено у змісті дослідження. Значна увага була приділена докладному аналізу наукових розробок та дисертаційних праць, що

проводилися в цьому конкретному науковому напрямку як в Україні, так і за кордоном. Це підкреслюється автором як важливий аспект дослідження, що дозволяє зробити якісний огляд поточного стану наукового дослідження відповідних тематик.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, у наукових працях. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено у 14 наукових публікаціях, серед яких чотири статті у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття – у міжнародному науковому виданні (Чеська Республіка), вісім – у збірниках тез науково-практичних конференцій, одні – методичні рекомендації.

Після ознайомлення з дисертацією та публікаціями Кобець Сергія Васильовича можна зробити висновок, що наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані дисертантом, демонструють відповідну наукову обґрунтованість, об'єктивність, достовірність та включають новаторські елементи.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та рекомендації впроваджено та можуть бути використані у:

«практичній діяльності органів досудового розслідування – для безпосереднього використання розроблених методичних рекомендацій слідчими Національної поліції під час розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу (акт Головного слідчого управління Національної поліції України від 23 грудня 2022 р., акт Головного слідчого управління Національної поліції України від 18 квітня 2023 р.);

освітньому процесі – для підготовки лекцій, навчальних програм, тестових завдань, під час проведення різних видів занять з дисциплін «Криміналістика» і «Особливості розслідування окремих видів злочинів» (акт Національної академії внутрішніх справ від 23 березня 2023 р.);

науково-дослідній роботі – для подальшого дослідження проблем та розроблення науково обґрунтованих положень і рекомендацій з питань розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу (акт Національної академії внутрішніх справ від 14 березня 2023 р.)»

Впровадження засвідчують акти, додані у додатках до дисертації.

Оцінка змісту дисертації. Структура роботи Кобець Сергія Васильовича відповідає встановленим вимогам. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (292 найменування на 33 сторінках) та 9 додатків на 15 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 267 сторінок, з них 204 сторінки основного тексту.

Дисертація написана українською мовою. Автор систематично та логічно відобразив зміст свого наукового дослідження, пропонуючи послідовне вирішення проблем, пов'язаних із предметом дослідження. Мета та завдання дослідження чітко та виразно розкриті в усіх розділах, включаючи загальні висновки, що сприяє легкому і цілісному сприйняттю наукового доробку. Наукові положення та висновки дисертаційного дослідження відповідно обґрунтовані автором в тексті представленої роботи.

Анотація, яка надана у стислій формі, представляє основні тези дослідження, включає перелік публікацій, де були опубліковані основні результати дослідження. Анотація надрукована як українською, так і англійською мовами.

У вступі дисертації зазначено об'єкт та предмет дослідження, сформульовано його мету та завдання, а також вказано актуальність обраної теми та надано інформацію про апробацію результатів дослідження.

У *першому розділі* дисертації формуються теоретичні основи дослідження та криміналістична характеристика погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу. Так автором розкрито стан наукових досліджень проблем розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу (підрозділ 1.1.); визначено способи вчинення погрози

або насильства щодо працівника правоохоронного органу (підрозділ 1.2); досліджено інші елементи криміналістичної характеристики погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу (підрозділ 1.3).

Дисертант стверджує, що «кримінально карані діяння, що охоплюються ст. 345 КК України узгоджуються зі змістом відповідних норм у Кримінальних кодексах більшості зарубіжних країн. Так, у КК Австрії, Азербайджану, Аргентини, Білорусі, Бразилії, Вірменії, Грузії, Данії, Естонії, Іспанії, Італії, Казахстану, Китаю, Литви, Ліхтенштейну, Молдови, Норвегії, Таджикистану, Туреччини, Туркменістану, Фінляндії, Чорногорії, Швеції погрози та насильство щодо правоохоронців розміщені в межах одного й того ж або одних і тих самих складів кримінальних правопорушень (як в одній, так і в різних частинах однієї статті)» (с. 85 дисертації).

На с. 88 автор зазначає, що «відмітною ознакою обстановки вчинення погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу є умови очевидності, адже у переважній більшості вони вчиняються на відкритому просторі, зокрема, у громадських місцях: на вулицях та площах, автошляхах, у дворах будинків, вокзалах, парках, автостоянках тощо. Щодо приміщень, то такі протиправні дії часто мають місце у торговельних та розважальних закладах, а також за місцем помешкання злочинця чи потерпілого. Непоодинокими також є випадки вчинення злочинів, передбачених ст. 345 КК України, безпосередньо у приміщеннях правоохоронних органів чи біля них, установах виконання покарань тощо».

У *другому розділі* дисертації характеризується початковий етап розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу. Розкрито обставини, що підлягають встановленню, слідчі ситуації, версії та алгоритми дій слідчого на початковому етапі розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу (підрозділ 2.1), охарактеризована взаємодія слідчого з іншими суб'єктами у кримінальному провадженні про погрозу або насильство щодо працівника правоохоронного органу (підрозділ 2.2), використання спеціальних знань під час розслідування

погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу (підрозділ 2.3).

Автор зазначає, що «основними джерелами надходження інформації про вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 345 КК України є: рапорти самих постраждалих; повідомлення колег потерпілих, а також осіб-очевидців; результати службових розслідувань; матеріали інших кримінальних проваджень; інформація із закладів охорони здоров'я; повідомлення (публікації) у засобах масової інформації та Інтернеті» (с. 151 дисертації).

«Суб'єктами взаємодії під час розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 345 КК України найчастіше виступають: працівники оперативно-розшукових підрозділів (21,6 %); інспектори-криміналісти, судові експерти (39,4 %); працівники патрульної поліції (78,2 %); працівники Департаменту внутрішньої безпеки НП України (51,8 %); оперативні чергові відділу поліції (11,5 %); поліцейські офіцери громади (29,1 %) та ін.» (с. 152 дисертації).

Підкреслено, що «найбільш ефективною та кваліфікованою процесуальною формою використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень визнано судову експертизу. Найчастіше у провадженнях про погрозу або насильство щодо працівника правоохоронного органу призначаються судово-медичні експертизи (понад 90 % проваджень). Даний факт зумовлений тим, що спосіб учинення досліджуваних злочинів часто пов'язаний зі спричиненням потерпілому тілесних ушкоджень, для визначення тяжкості та характеру яких, відповідно до п. 2 ч. 2 ст. 242 КПК України в обов'язковому порядку призначається відповідне експертне дослідження. Серед криміналістичних експертних досліджень також поширеними є: дактилоскопічна експертиза, судово-технічна експертиза документів, технічне дослідження матеріалів та засобів відео- та звукозапису, експертиза холодної зброї, а також вогнепальної зброї, судово-трасологічна експертиза, експертиза матеріалів, речовин та виробів» (с. 152-153 дисертації).

У третьому розділі дисертації висвітлюється проведення слідчих розшукових дій під час розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу, визначається проблематика огляду під час розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу (підрозділ 3.1), досліджено особливості допиту потерпілих, свідків та підозрюваного під час розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу (підрозділ 3.2), з'ясовано порядок здійснення інших гласних та негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу (підрозділ 3.3).

Автор стверджує, що «межі ОМП у досліджуваних провадженнях визначаються способом вчинення погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу та конкретної слідчої ситуації. У разі відсутності підозрюваного на місці події та необхідності його пошуку, межі огляду необхідно розширювати з метою ретельного обстеження прилеглої місцевості для виявлення будь-яких його слідів. Розширювати межі огляду місця події варто також у випадку, коли спосіб учинення досліджуваного злочину охоплює підготовчу стадію та/або стадію приховування слідів. Метою огляду прилеглих територій у таких випадках буде виявлення викинутих або загублених ним речей, слідів його транспортного засобу тощо. Крім того, варто оглянути локації, з яких злочинець міг вести спостереження за потерпілим та відстежувати шляхи його пересування. Така інформація важлива для встановлення факту умисного характеру дій зловмисника, що вкрай важливо для правильної кваліфікації кримінального правопорушення» (с. 211-212 дисертації).

Здобувачем обґрунтовано те, що «суттєве значення в системі процесуальних заходів, здійснюваних в межах розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу мають негласні слідчі (розшукові) дії. Однак використання їх потенціалу під час розслідування розглядуваних злочинів, на жаль, є обмеженим внаслідок особливостей законодавчої конструкції ст. 345 КК України, відповідно до якої найчастіше вчинювані посягання щодо працівника правоохоронного органу (ч. 2 ст. 345 КК

України) належать до категорії нетяжких злочинів. Даний факт виключає процесуальну можливість здійснення більшості негласних (розшукових) слідчих дій у межах таких проваджень. У зв'язку з цим, запропоновано внести зміни до ч. 2 ст. 345 КК України з метою посилення санкції та віднесення даного кримінального правопорушення до категорії тяжких злочинів» (с. 214 дисертації).

Здобувач влучно зазначає, що «типовими помилками, яких припускаються слідчі під час проведення слідчого експерименту під час розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу є: демонстрація поінформованості слідчого щодо обставин, які має вказати особа, чий показання перевіряються; відсутність достатньої деталізації у встановленні обставин, що мають значення для справи; поверхневий та неповний опис у протоколі ходу та результатів слідчого експерименту; дублювання у протоколі слідчого експерименту раніше даних показань під час допитів, без зазначення особливостей саме даної слідчої дії – опису обстановки на місці, її відтворення, демонстрації дій учасників події кримінального правопорушення» (с. 213 дисертації).

Дисертація Сергія Васильовича Кобець містить висновки, які належним чином відповідають отриманим результатам, поставленим завданням та меті дослідження. Автор використав значну кількість літературних джерел, законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів України та зарубіжних країн. Таким чином, дисертація Кобець Сергія Васильовича відповідає всім встановленим вимогам та вважається завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальні наукові завдання.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані результати дослідження Кобець Сергія Васильовича, які стосуються розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу, рекомендуються для активного використання у різних сферах діяльності. Ці результати можуть бути використані в закладах вищої освіти, в науково-дослідницьких розробках наукових установ, а також дослідниками при написанні статей та монографій, а також під час планування досліджень у даному напрямку.

Крім того, рекомендації дисертанта стосовно підвищення ефективності розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу в практичній діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду виявилися цінними. Ці рекомендації можуть сприяти покращенню процесу кримінального провадження та забезпеченню більш ефективного застосування даного заходу у практиці.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Кобець Сергія Васильовича, водночас необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту:

1. Цікавить думка автора щодо змісту механізмів таких злочинів, що складається з ряду елементів криміналістичної характеристики, в тому числі, зі способів підготовки, вчинення, приховання?
2. За думкою автора, які чинники перешкоджають розслідуванню погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу, а які навпаки сприяють?
3. Автор зазначає, що «аналіз доробку вітчизняних науковців свідчить про значний дисбаланс між кримінально-правовими, кримінологічними та криміналістичними дослідженнями визначеної категорії кримінальних правопорушень. Серед наукових праць українських вчених суттєву перевагу тривалий період мали роботи, присвячені дослідженню питань кримінально-правової відповідальності за такі діяння. Дещо ширше представлені праці науковців в межах кримінологічних досліджень. Що ж стосується розроблення методичного підґрунтя для розслідування таких кримінальних правопорушень, що реалізується в межах підготовки робіт криміналістичного циклу, то окремі такі роботи почали з'являтися лише останнім часом і їхня кількість є вкрай обмеженою» (с. 86 дисертації). На прилюдному захисті варто було б почути думку

автора щодо того, які ж питання слід в майбутньому досліджувати з боку криміналістики щодо таких злочинів?

4. Дисертант добре дослідив слідову картину вчинення погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу, що суттєво збагатило роботу. На с. 87 автор зазначає, що «слідова картина інформативна та відображена у матеріальних (на місці події, тілі (одязі) потерпілого чи підозрюваного, за місцем їхнього проживання (роботи), у місцях приховання зброяць тощо), електронних (відео-, звукозаписи) та ідеальних (показання свідків та очевидців події) слідах». Проте варто уточнити, яке пояснення має місце щодо наведеної кількісної різниці між матеріальними та ідеальними слідами злочинів? Чи це впливає на версійність таких злочинів?
5. Яка думка автора щодо можливості класифікації за ступенем складності обставин, що підлягають встановленню та слідчих ситуацій на початковому етапі розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу за результати цього дослідження?

Однак, зазначені питання до роздумів носять дискусійний характер, відображають власну наукову позицію офіційного опонента і можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час прилюдного захисту дисертації. Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Відсутність порушень академічної доброчесності. У ході вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Ідеї, думки, позиції, результати дослідження і тексти праць інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей або результатів без оформлення належного цитування. Дисертант відповідально дотримався норм законодавства про авторське право і суміжні права. Дисертаційна робота Кобець Сергія Васильовича є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

1. Дисертація Кобець Сергія Васильовича на тему «Розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. В ній отримано нові науково обґрунтовані результати, що відрізняються новизною в постановці і формуванні змісту і правової сутності розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу.

2. Дисертація «Розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу», за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 Право та вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261, наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор Кобець Сергій Васильович заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**професор кафедри криміналістики
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор**

8 серпня 2023 р.

